

NGV_KEMPEN_EN_PHELAND

af d

speciaal nummer

MEDEDELINGENBLAD

verschijnt 1x/kwart. jg. 3, no. 2

juni 1995

INHOUD

pag	Inhoud
25	Van de redactie
25	Bladel en de Kempische familie Snieders
33	Het Eindje
36	Genealogie en heemkunde
41	Pottenbakkers te Deurne
42	Het verdwijnt alles en laat geen sporen na
48	Met de hoed in de hand ...
55	Heemkunde
56	Cursus oud schrift

UW KOPY S.V.P. INZENDEN VOOR 11 AUGUSTUS A.S.
MET UW INZET KAN DE REDACTIE NOG VEEL MEER
DE REDACTIE ONTVANGT UW KOPY HANDGESCHREVEN OF GETYPT
OF OP DISKETTE IN 3.5 OF 5.25 INCH
IN B.V. WORD-PERFECT, WORD-STAR OF FRAME-WORK.

VAN DE REDACTIE

Met de fiets aan de hand was ik op zoek naar sporen van het vroegere bezit van de Tongelrese landbouwfamilie van Gestel, toen ik op het straatnaambordje las: 'Frans Snijderslaan schilder ...' En daarmee had ik 3 elementen uit dit nummer bij elkaar: De naam van de Dommelse familie Snieders en haar rol in Bladel voor ons verhaald door Ad Mariën en Dolly Vernooij; hoe in de familie van Turnhout de schilderkunst tot bloei komt; en het verdwijnen van de sporen van het landbouwbedrijf van de familie van Gestel in verstedelijkt Eindhoven; beide verwoord door Toon van Gestel aan de hand van gegevens van resp. Willem Verhoeven en Leny Kruijsen-van Gestel.

Met de genealogie 'Van Turnhout vroeger en nu' van Willem Verhoeven in de hand trof ik Jan van Est aan, de chroniqueur van Woensel. Via hem kwam ik bij ons lid Will van Oers. Deze schrijft over 'Het Eindje', waarvan enkel een parkeergarage nu de naam draagt. Een hommage voor een roemrucht Eindhovens (Woensels) verleden; de warme levendigheid daarvan laat haar sporen na in de hoofden en harten van de bewoners. Samen met zijn dochter Yolanda brengt Will dit nu ook in ons tijdschrift.

Met de hoed in de hand had men grote kans Eindhovense bedrijvigheid van de familie Spoorenberg onder ogen te hebben: Jan Spoorenberg vertelt erover; oude gebruiken bij de belangrijkste gebeurtenissen in het leven (GTO: Geboorte Trouwen Overlijden) in het gebied van Deurne worden belicht en toegelicht door Pieter Koolen. Uit de oude hoofdplaats van de Kempen Oirschot komt van het echtpaar Schreurs- Janssen tot slot een overzicht van wat heemkunde ons allemaal bieden kan. Zelf zal ik wellicht een keer een bijdrage leveren om het gat tussen schepping en Eva op te vullen.

Wij hopen dat u dit nummer met genoeg zult lezen. Wij zijn de medewerkers aan dit nummer dankbaar voor hun bijdrage. Bij waardering verheugen we ons; van op- en aanmerkingen leren we; we hopen steeds weer op uw bijdragen en ideeën: kortom we zijn altijd weer benieuwd wat u ervan vindt. Laat het ons maar horen.

BLADEL EN DE KEMPISCHE FAMILIE SNIEDERS.

A. Achtergrond van de familie Snieders en hun betekenis voor de Kempen.

De bakermat van de familie Snieders ligt niet in Riethoven, zoals lang gedacht is maar in Dommelen. Daar trouwde op 18 november 1724 Joannes Jacop Snijers met Maria Ad Verbeke. Uit dit huwelijk werden negen kinderen geboren. Jan was brouwer, welk beroep hij zoals lang gebruikelijk combineerde met dat van landbouwer. Hij was lid van het Sint Martinusgilde van het Heilig Sacrament en schoot zich in 1735 koning. Van zijn kinderen trouwde Johannes in Riethoven. Op deze familie komen wij in deel C terug.

Jacobus trouwde te Valkenswaard met Petronella Sleeuwens uit Valkenswaard. Dit echtpaar vestigde zich in Dommelen en zette daar het brouwerij- annex landbouwbedrijf van zijn vader voort. Zij kregen drie kinderen van wie zoon Adriaan, geboren te Dommelen op 1 november 1781 in het voetspoor van zijn vader trad. Hij trouwde te Borkel en Schaft op 23 juni 1816 met Geertruida Elisabeth Cox uit die plaats.

Op 31 oktober 1824 werd uit dit huwelijk in de herberg "De Oranjeboom" in Dommelen geboren Petrus Josephus Snieders, die evenals zijn voorvaderen koos voor de combinatie van het brouwersvak met het boerenbedrijf. Omstreeks 1860 huwde deze met de twaalf jaar jongere Wilhelmina Heeren uit Oerle.

Uit de debiteurenboeken van die tijd blijkt dat de Dommelse brouwerij toen al meer dan plaatselijke betekenis had. Zo werd er geleverd aan klanten in Leende, Waalre, Eindhoven, Knegsel en Hapert. Deze klanten waren niet alleen herbergiers maar ook notabelen uit de genoemde dorpen.

Het jongste kind van "Peer, d'n braauwer" was Wilhelmus Cornelis. Deze legde het accent van zijn werkzaamheden steeds meer op het brouwerijbedrijf en steeds minder op het agrarisch gebeuren. Hij trouwde op 1 oktober 1894 met Adriana Maria Willems, dochter van de molenaar van de Dommelse watermolen.

De klantenkring breidde zich verder uit tot Grave, Baardwijk, Steenberg en Geertuidenberg. Dit schiep ook werkgelegenheid en sociale zekerheid voor de Dommelse gemeenschap.

Willem Snieders kreeg vijftien kinderen, van wie Joseph, Jan en Frans de laatste directeuren werden van de Dommelsche Bierbrouwerij tot dat deze in 1968 werd overgenomen door de Brouwerijen Artois in Leuven. Vijf andere kinderen kwamen in de medische wereld terecht: twee dochters trouwden met een arts te Roosendaal en een met een tandarts te Bilthoven. Zoon Lambert vestigde zich als huisarts te Reusel en zoon Willem werd tandarts te Oosterhout.

B. Bladel in de achttiende eeuw.

In het begin van de achttiende eeuw was Bladel evenals de andere Kempische dorpen weinig welvarend. Dat kwam o.a. door de vele oorlogen die elkaar hadden opgevolgd. Met name 1688 was voor de Kempen een rampjaar geweest toen het Franse leger hier plunderend en brandschattend was doorgetrokken.

De totale schade werd getaxeerd op het voor die tijd enorme bedrag van 51.703 gulden. Het duurde wel even voor het dorp dit financiële débâcle te boven was. Gelukkig brak daarna een wat rustiger tijd aan maar van enige welvaart was voorlopig nog geen sprake.

De besmettelijke ziekte maakte nogal wat slachtoffers en de chirurgijn kon het werk alleen niet af zodat een medicinale doctor uit Valkenswaard gehaald moest worden om hem de helpende hand te bieden. De "roode loop" heeft nog verschillende malen zijn tol geëist. Dan was er nog de besmettelijke "rotkoorts", een soort tyfus, die in 1770 ook nogal wat slachtoffers heeft gemaakt.

In 1745 werd er eindelijk een fulltime chirurgijn aangesteld. Dat was Peter van de Water die behalve chirurgijn ook vorster van de dingbank was en beide functies twintig jaar bekleed heeft. Verscheidene andere chirurgijns hebben daarna in Bladel nog hun diensten aangeboden waaronder ook zeer bekwame zoals de toenmalige chirurgijn van Bergeijk, de uit Hongarije afkomstige Gottfried Friedrich Jacob Raupp. Hij was vooral vermaard vanwege zijn operatieve behandeling van hazelippen.

In 1791 kwam er een echte dokter: M.A. van Deursen. Deze had in Leiden gestudeerd en was dus "volledig bevoegd". Daarnaast is Anthonie van de Water, de zoon van Peter, nog enige jaren als chirurgijn werkzaam geweest.

C. Vestiging van de familie Snieders in Bladel.

Een andere zoon van Joannes Jacop, Johannes genaamd trouwde op 12 januari 1772 te Riethoven met Johanna Maria Boogaers en vestigde zich aldaar. Zij kregen zes kinderen, drie dochters en drie zonen. De oudste, Johannes Theodorus trouwde op 18 augustus 1806 te Bladel met Johanna Maria Helsemans, een telg uit een der oudste families uit de Kempen, die volgens Welvaerts teruggaat tot 1520, nl. de familie Cuyl.

De stamvader van dit geslacht in Bladel was Nicolaus Cuyl, een edelman uit het Utrechtse die om het Hollandse oproer tegen de Spaanse oorlog in 1520 naar Tilburg vluchtte. Hij en verschillende van zijn nakomelingen waren schepen van Bladel. Zij hadden aan het marktveld, het middelpunt van Bladel waar sinds 1690 de week- en jaarmarkten gehouden werden een logement, brouwerij en hoeve "de Rode Leeuw". Het huis is in het rampjaar 1688 verwoest en later weer opgebouwd.

Het geslacht Cuyl verdween uit Bladel toen Anna Joannis Cuyl trouwde met Renier Aerts en hun dochter Catharina in het huwelijk trad met Jan Helsemans. Het was hun dochter Johanna Maria Helsemans die in 1806 trouwde met Johannes Theodorus Snieders. Zij erfden "De Rode Leeuw" het latere Sniedershuis, dat tot eind jaren vijftig in zijn oorspronkelijke staat in Bladel gestaan heeft.

D. De kinderen van Jan Theodoor Snieders en hun betekenis voor Bladel.

1. Antonius (1809-1849).

Deze was de oudste zoon en bestuurde na de dood van zijn vader op 17 februari 1842

de brouwerij en het agrarisch bedrijf, gelegen aan de Markt 99. Hij was lid van het Sint Jorisgilde en schoot zich in 1848 koning. Zijn schild toont een hopmand met twee rieken. Hij stierf ongehuwd als koning van het gilde op 10 juni 1849.

2. Jan Renier (1812-1888).

Hij bezocht de Latijnse School aanvankelijk in Roermond en later toen Roermond onder Belgisch bestuur kwam in Eindhoven. Daarna verbleef hij een jaar thuis waar hij het boerenbedrijf van nabij leerde kennen. In 1833 begon hij in Leuven de studie geneeskunde op een oude Cuyl-studiebeurs. Tijdens de vakantiemaanden verbleef hij vaak bij familie te Overpelt, omdat hij door de gespannen verhoudingen in de grensstreek niet naar huis kon.

In 1838 promoveerde hij in Leuven tot doctor in de geneeskunde, waarna hij zich als arts vestigde in Turnhout. Intussen had hij liefde opgevat voor Theresia Mechtilda Pijpers, een nichtje, dat enige maanden tot het gezin van de Bladelse Sniedersen had behoord. Zij was de kleindochter van Godefridus Snieders, broer Jan Reniers grootvader Johannes. Zij trouwden te Eindhoven 5 mei 1841. Zij kregen vijf kinderen, die allen stierven voordat Jan Renier zelf overleed.

Als arts deed hij veel aan liefdadigheid onder de armste patiënten. In zijn vrije tijd schreef hij boeken, waarmee hij grote bekendheid verwierf. Zo werd hij in 1887 doctor honoris causa in de letteren en wijsbegeerte van de universiteit van Leuven; hij werd erelid van de Koninklijke Vlaamsche Academie, voorzitter van het Davidsfonds afdeling Turnhout, ridder in de Leopolds Orde en vereerd met het Kruis van Burgerlijke Verdiensten 1e klas. Jan Renier Snieders stierf te Turnhout op 9 april 1888.

In 1930 kreeg deze Bladelse dorpsjongen, uitgegroeid tot een groot mens en schrijver in Turnhout een blijvend gedenkteken op het Patersplein, waarbij de hele Vlaamse literaire gemeenschap en velen uit Nederland hem hulde brachten.

Dat zijn boeken een bepaalde culturele waarde vertegenwoordigen moge blijken uit het feit dat zij in 1976 opnieuw werden uitgegeven door de Kempische Boekhandel te Retie/Bladel.

Een van zijn bekendste boeken is "Het Kind met de Helm" uit 1852. Hierin wordt het verhaal beschreven van de Helleneindse bende onder leiding van Kaat, de heks van het Helleneind. Het speelt zich af rond Driekoningen van het jaar 1596. Dit verhaal werd omgewerkt tot een toneelstuk en in Bladel verschillende malen met groot succes opgevoerd, voor het laatst in 1985. Bij die gelegenheid werd door de kunstenaar Richard Groenland ook een bronzen beeld vervaardigd van de Zwarte Kaat en werd er een fietsroute uitgezet langs een aantal historische plaatsen die een rol hebben gespeeld in het verhaal.

Andere werken van Jan Renier Snieders zijn: De Hut van Wartje Nulph, Op de Pijnbank, De Scheerslijper.

3. Joseph (1815-1878).

Van beroep was Joseph brouwer. Blijkens het bevolkingsregister heeft hij in 1841 enige maanden in Tiel gewoond, maar hij kwam al heel snel weer terug naar Bladel. Daar was hij was burgemeester van 1852 tot 1878 en van 1871 tot aan zijn dood in 1878 lid van de Staten van Noord-Brabant.

Hij was een welwillende ijverige en rechtvaardige bestuurder, die door zijn goedheid een zeer grote invloed had op de Bladelse gemeenschap. Hij liet grote stukken woeste grond ontginnen tot bossen en bouwland onder andere in de Palts. Hij had een groot aandeel in de oprichting van de botermarkt in 1860.

Ook de aanleg van wegen vond hij erg belangrijk; het Bladelse wegennet werd onder zijn beheer dan ook aanmerkelijk verbeterd en uitgebreid: in 1860 werd de provinciale weg Eindhoven-Grens aangelegd. De weldadigheid en de bedeling werd hervormd: bij wijze van werkverschaffing liet Joseph Snieders de armen in de winter stenen bakken of in de gemeentebossen werken. Verder ijverde hij voor moderne en praktisch bruikbare gebouwen. In 1860 werd aan de Markt een nieuw raadhuis met verdieping gebouwd. In 1866 werd de gemeenteschool verbouwd en in 1867 werd in Netersel een nieuwe school met onderwijzerswoning gerealiseerd. Ook verleende hij alle medewerking aan de bouw van de nieuwe kerk, waarvan hij de inzegening in 1880 echter niet meer mocht meemaken door zijn dood op 22 juli 1878.

4. Lodewijk (1817-1876)

Ook hij was brouwer van beroep.

Louis Theodore zoals in zijn geboorte-akte vermeld staat was zeer muzikaal. Hij was ongeveer 40 jaar voorzanger en bestuurder van het R.K. Zangkoor. In 1843 was hij de oprichter van fanfare L'Union. Om voor het lidmaatschap in aanmerking te komen werden vanaf het begin zware eisen gesteld. Zo moest men f.5,- inschrijfgeld betalen en men moest een examen afleggen ten bewijze van voldoende bekwaamheid. Toch startte deze fanfare met 17 leden. Die strenge eisen verklaart wellicht het hoge niveau waarop men musiceerde. Zo zwaaide meester P.N. Panken in zijn bekende dagboek de loftrompet over een concert, gegeven door het gezelschap op 17 augustus 1845 en over een muzikale wandeling door Bergeyk twee weken daarvoor. In dat zelfde dagboek wordt zelfs melding gemaakt van een verenigingsgebouw dat de leden in 1854 aan het bouwen waren.

Lodewijk Snieders bleef directeur van de fanfare tot aan zijn dood op 13 december 1876. Hij werd als zodanig opgevolgd door het hoofd der school de heer P. Loos.

5. Frans Cornelis (1822-1886).

Frans had hetzelfde beroep als Lodewijk namelijk brouwer. Toen in 1867 de oude pastorie verkocht werd aan A. van Sas was hij lid van het R.K. kerkbestuur. Hij volgde Lodewijk ook op als burgemeester van Bladel. Hij vervulde dit ambt van 1878 tot

1886. Hij drukte ook zijn stempel op fanfare L'Union, waarvan hij president was van 1878 tot aan zijn sterfdag op 10 april 1886. Op 13 april werd hij begraven met begeleiding van de fanfare en het Sint Jorisgilde.

Hij was de laatste Snieders die "Het Vaderhuis", later beter bekend als "Het Oude Sniedershuis" bewoonde.

6. August (1825-1904).

Dit is de meest bekende telg uit het Bladelse Sniedershuis en tevens de jongste. Hij kreeg zijn eerste onderricht van meester J. Hoosemans eerst in Lage Mierde en vanaf 1839 in Bladel. Latijn leerde hij van zijn broer Jan Renier.

Op negentienjarige leeftijd werd hij door zijn moeder met de huifkar naar Turnhout gebracht, waar hij enige dagen verbleef bij zijn broer Jan Renier. Vandaar vertrok hij naar Antwerpen, waar hij zich volgens het bevolkingsregister van Bladel vestigde op 25 september 1844. Hij begon daar als letterzetter bij het nog maar pas opgerichte Handelsblad. Al snel had men daar in de gaten dat deze jonge Nederlander meer kon. Dit bleek uit verhalen en gedichten die hij met het grootste gemak aan het papier toevertrouwde. En voor er vier jaar verlopen waren had August het reeds tot hoofdredacteur gebracht, hetgeen hij meer dan vijftig jaar zou blijven. Onder zijn leiding werd Het Handelsblad de autoriteit van de Vlaamse Katholieke pers. Naast zijn functie als hoofdredacteur vond hij in zijn vrije uren nog tijd om romans en novellen te schrijven. Enige daarvan zijn zelfs in het Duits en in het Engels vertaald. Het sterkst was hij in zijn humoristisch-satirische burgerromans met hun karaktervol kloek proza, gespieerde stijl en hoekig karakteriseren. Voorbeelden hiervan zijn De Speelduivel uit 1870 en Zo werd hij rijk uit 1872. Een meester was hij ook in historische romans, waarvan de meest bekende zijn De Wolfjager uit 1860 en Antwerpen in Brand uit 1876. Zijn literaire produkten worden nog al eens vergeleken met die van Hendrik Conscience. Op 21 oktober 1865 trad hij te Antwerpen in het huwelijk met Henriette Kets, geboren te Antwerpen 28 januari 1845.

In augustus 1870 kreeg hij van Paus Pius IX de onderscheiding van ridder in de Orde van Gregorius de Grote als teken van waardering voor zijn werk in Het Handelsblad. In 1875 had hij twee kinderen: Maria en August jr. In oktober 1877 werd Snieders door de koning benoemd tot ridder in de Leopoldsorde, een feit dat in katholieke kring duchtig werd gevierd. Mgr. Goossens, sedert 1883 aartsbisschop van Mechelen waardeerde Snieders als katholiek en als Vlaming en zorgde ervoor dat in 1884 bij het gouden herdenkingsfeest van de heroprichting van de Leuvense universiteit aan hem het eredoctoraat in de Wijsbegeerte en Letteren werd verleend. Rond 1885 werd hij lid van de Koninklijke Vlaamse Academie. Op 18 mei 1887 werd hem de Belgische nationaliteit verleend "om wille van de uitstekende verdiensten, aan de Staat bewezen door zijn letterkundige werken."

Op 30 oktober 1888 was August de eerste Vlaming die het erekruis "Pro Ecclesia et Pontifice" ontving van Paus Leo XIII.

Aan de lijst van onderscheidingen werd er op 26 januari 1895 nog een toegevoegd: ter gelegenheid van zijn gouden jubileum als schrijver en redacteur van Het Handelsblad werd Snieders bevorderd tot officier in de Leopoldsorde.

Zijn gezondheid ging zo hard achteruit dat hij op 10 juli 1900 met bloedend hart afscheid nam als hoofdredacteur van Het Handelsblad. Daarna bracht hij zijn tijd door met lezen en studeren. Zijn echtgenote stierf 29 november 1902, slechts 57 jaar oud. Zelf bracht hij zijn laatste levensjaren door in het gezin van zijn dochter Maria, waar hij op 19 november 1904 overleed.

Dat Bladel zijn grote zoon niet vergeten is moge blijken uit het feit dat bij de herdenking van het eeuwfeest van zijn geboortedag in 1925 in de gevel van het oude Sniedershuis een gedenksteen onthuld werd. Ook werd de grootste straat van Bladel naar hem genoemd.

Rond 1960 heeft het Oude Sniedershuis helaas moeten wijken voor de modernisering van de Bladelse Markt.

Van 9 tot 17 juni 1962 werden de Sniederieën gevierd waarbij vooral de betekenis van dr. August Snieders als romanschrijver-journalist en zijn betekenis voor de Vlaamse Beweging werden belicht. Bij deze gelegenheid werd een Snieders plaquette onthuld, waarbij een kleinzoon van August Snieders aanwezig was.

Op zaterdag 19 oktober 1991 werd op de plaats waar het Oude Sniedershuis gestaan heeft door burgemeester van Houdt en de Turnhoutse schepen voor toerisme M. Hendrickx een wandelboom onthuld. Die wandelboom is het eindpunt van het "Sniederspad", een langeafstands wandelpad van 120 kilometer om de zwerftochten van de gebroeders Snieders door de Antwerpse- en Noorderkempen te gedenken.

Wij zijn het geheel eens met wat Th. Ign. Welvaerts in 1890 reeds schreef: de familie Snieders vormde een groep van zes mannen, die voor Bladel nog lang een glanspunt zullen blijven, zoals nergens in de verre omtrek te vinden is.

Geraadpleegde literatuur:

- Geschiedenis van Bladel en Netersel.

Th. Ign. Welvaerts.

Van Piere/Brabantboeken.

1890/1979.

- Historie van Bladel.

J.W.M. Peijnenburg pr.

Het Sniederscomité. 1962.

- De Negende Zaligheid.

Dr. F. Verachtert e.a.

VVV Bladel en Netersel. 1975.

- Dommelen, 't is mer de ge't weet.
A.H. Mariën e.a.
Projectgroep boek Dommelen. 1980.

- Jaarboek deel III
Heemk.Kring Pladella Villa. 1992.

Bladel, 1 mei 1995
Heemkundige Kring Pladella Villa
Dolly Verheijen-Vernooij
Ad Mariën.

HET EINDJE, Een roemruchte straat in Woensel

Uit de " Meierijsche Courant" van 23 november 1909:

" Het vierjarig zoontje van den schilder v.O. (Oers) aan den Fellenoord hetwelk voor enigen tijd het ongeluk had onder den tram te geraten en hetwelk sinds dien in het liefdeshuis werd verpleegd, is eergister aan de gevolgen overleden".

Het ongeluk moet zijn gebeurd op de Parallelweg.

Het verhaal hierbij gaat, dat een minder fijngevoelige buurvrouw het ongeluk kwam melden aan de moeder van het slachtoffertje:

"D'r leit een kiendje onder den tram, het kan er goed inne van jullie zen".

In den Beginne...

Alles heeft een begin, zelfs een straat met de naam Het Eindje.

We zouden hiervoor terug kunnen gaan naar 500 voor Christus, als er al overal waar de omstandigheden gunstig zijn, nederzettingen ontstaan. Zo ook het latere Eindhoven, dat was ontstaan aan de Dommel. Ossenkarren trokken sporen van nederzetting naar nederzetting en volgens archeoloog R. Merckx is uit deze karresporen het latere stratenpatroon ontstaan.

In 1560 tekent Jacob van Deventer (1) een kaart van Eindhoven, met op de plaats van het latere Eindje reeds bebouwing.

Het Eindhovense stratenplan zal in de loop der eeuwen weinig meer veranderen.

Onze eeuw.

Begin twintigste eeuw stonden er zo'n 85 huizen, winkels en cafés aan Het Eindje. Er woonden mensen van allerlei slag zoals veel arbeiders, kleine middenstanders, maar ook aannemer de Goey op nummer 3 en verzekerings agent Slegers op nummer 15.

De cafés in de straat zorgden nogal eens voor wat overlast. Zo had de schilder van Het Eindje vaak een hele maandag nodig om de glasschade te herstellen. Ook waren er in de straat "dames te bezoeken"; al met al dus een levendige straat met een dubieus karakter.

De naamsverandering.

Reden te meer voor de "nette" bewoners om zoiets aan die reputatie te doen. In 1930 schrijft A. Zimmerman (nr 1) de gemeente een brief (2), met het verzoek om de naam Het Eindje te veranderen, zes jaar later doet een anonieme bewoner hetzelfde verzoek nogmaals.

De gemeente aarzelt, ze is bang precedenten te scheppen t.a.v. andere straten en bovendien wordt het argument aangevoerd dat de naam Het Eindje al meer dan 100 jaar bestaat, dus van historische waarde.

Uiteindelijk beslist de gemeente op 18 september 1936:

"Den straatnaam Het Eindje te wijzigen in Lijmbeekstraat.

(...) Opgemerkt zij, dat verlenging van de Lijmbeekstraat met Het Eindje algehele vernummering van de panden aan Het Eindje, op kosten van de Gemeente met zich medebrengt" (3)

Eindhoven koos voor een diplomatieke oplossing: niet het wijzigen van een straatnaam, maar het doortrekken van een bestaande straat (Lijmbeekstraat).

In de praktijk veranderde slechts de naam en de huisnummers, in de volksmond bleef Het Eindje gewoon Het Eindje.

De oorlogsjaren

De reputatie van Het Eindje was zelfs bij de Duitse bezetter bekend. Kort na 1940 kwam er een bord te staan aan het begin van de straat met als opschrift:

"Betreten der Strasse für Wehrmachtangehörigen ist verboten". (4)

Dit was overigens niet het enige dat de bewoners van de straat -onder de rook van de Philipsfabrieken- van de oorlog merkten. Philips moest onder de druk van de Duitsers o.a. radiobuizen produceren t.b.v. de oorlog. Om de produktie te hinderen bombardeerde de Britse Royal Air Force tot twee maal toe de fabrieken. Er vielen Er vielen daardoor meer dan 100 slachtoffers onder de bewoners in de directe omgeving.

Bij het bombardement van zondag 6 december 1942 vielen er 13 doden op Het Eindje te betreuren:

Hendrik Kemper (22-09-1860), Eindje 32 (Lijmbeekstr. 104)

inwonend:

Johanna v.d. Broek (21-11-1901), zijn nicht, gehuwd met:

Hendrik Bongaarts (22-12-1895)

de kinderen Bongaarts:

Toosje	(20-08-1926)
Henk	(15-02-1929)
Greetje	(17-05-1932)
Sjaak	(28-03-1934)
Willie	(26-12-1935)
Mientje	(06-06-1937)
Joke	(03-05-1940)

wed. Elisabeth de Zeeuw-Duitsman (30-12-1877), Eindje 30 (Lijmbeekstr. 402)

Corry de Zeeuw (02-09-1921), dochter

Marietje Verschuren-de Zeeuw (29-10-1915), dochter, woonde aan de overkant (Lijmbeekstr. 447) en was op bezoek bij haar moeder.

Op 30 maart 1943 volgt opnieuw een geallieerd bombardement, dit keer "slechts" 25 slachtoffers, waarvan geen op Het Eindje.

De wederopbouw

Na de bevrijding werden er snel plannen gemaakt voor de zwaar getroffen binnenstad van Eindhoven.

In mei 1946 werd de Adviescommissie Wederopbouw aangesteld die er voor moest zorgen dat de plannen voor de wederopbouw vlot verliepen.

Dit was een mooie gelegenheid voor de gemeente om van de vervelende spoorwegovergang die het stadsdeel Woensel scheidde van de Eindhovense binnenstad af te komen. De Leidse ingenieur J. van der Laan ontwikkelde een plan voor een hoge spoorweg met daaronder 7 tunnels, om Woensel uit z'n isolement te verlossen. Dit nieuwe tracé zou 100 meter noordelijker komen te liggen dan het oude, precies op de plaats van Het Eindje! Dit betekende dus de genadeklap voor Het Eindje als straat.

Maar voordat men tot de sloop over kon gaan, moest de grond onteigend worden en nieuwe woningen en (nood-)winkels gebouwd worden. Al in 1946 werden noodwoningen in Tongelre gebouwd voor de getroffen en door de uitvoering van het spoorwegplan.

Winkeliers zorgden voor meer problemen; willekeurige verspreiding door de stad betekende klantenverlies. Voor hen werden noodwinkels tussen de Hemelrijken en de Kruisstraat.

Op 3 december 1947 ging de eerste spade de grond in voor het spoorwegplan, Daarvoor waren op Het Eindje de hoogste nummers reeds gesloopt.

In 1951 verdwenen de laatste huizen en de laatste bewoners (waaronder de auteur van dit stukje, wonende op nr. 7) en het einde van Het Eindje was een feit.

Vandaag de dag herinnert nog het straatnaambordje aan het begin van het parkeerterrein (bij de Elizabeth-tunnel) aan de plaats waar eens een bruisende straat heeft gelopen.

De straat die plaats moest maken voor de vooruitgang...

- (1) Jacob van Deventer (ca. 1510- 1575), " vader van de Nederlandse cartografie"
- (2) Streekarchief Regio Eindhoven-Kempenland
- (3) idem
- (4) Het betreden van de straat is verboden voor leden van de weermacht.

Er is een lijst met daarop de namen van nagenoeg alle bewoners van Het Eindje/Lijm-beekstraat samengesteld door W. van Oers. (auteur van dit stukje)

Belangstellende kunnen contact opnemen op telefoonnummer (040) 11 44 30

Literatuur

Ach Lieve Tijd, de boeiende historie van Eindhoven en de Eindhovenaren
(Zwolle 1990)

R. Merckx, Het begin van een stad als Eindhoven (Eindhoven 1981)

L. Nouwen, Kijk op Eindhoven (Amsterdam/Brussel 1982)

W.H.A. Renders (red.) Bijdragen tot de geschiedenis van Woensel (Eindhoven 1979)

Diverse stukken uit het Streekarchief Regio Eindhoven-Kempenland

Will van Oers

Yolanda van Oers

GENEALOGIE EN HEEMKUNDE

De genealoog houdt zich voornamelijk bezig met de vraag WIE onze voorouders waren; de heemkundige stelt zich in de eerste plaats de vraag WAT hun cultuurgoed was. Het cultuurgoed, in de ruimste betekenis van het woord, dat, via onze voorouders, tot ons gekomen is of dat in een van de vorige generatie verloren ging. Zonder dat de genealogen het zich wellicht realiseren zijn zij bij het beoefenen van hun hobby ook bezig met heemkunde, zelfs al zouden zij zich beperken tot het verzamelen van geboorte-, huw- en overlijdensdata met de beroepen van de voorouders en hun gezinnen.

De door hen verzamelde gegevens bevatten antwoorden op vragen als:

- Uit hoeveel leden bestond het gemiddelde gezin?
- Op welke leeftijd ging men trouwen?
- Hoe groot kon en mocht het leeftijdsverschil tussen bruid en bruidegom zijn?
- Was voorechtelijk gemeenschap gebruikelijk?

De genealoog individualiseert en dateert datgene wat de heemkundige in algemene zin bezighoudt. Wederzijds zullen genealoog en heemkundige elkaar antwoord kunnen geven op vragen die ze zichzelf en elkaar stellen.

In menige oudheidkamer treft men huishoudelijke gebruiksvoorwerpen aan van onze voorouders. De namen van deze voorwerpen en het doel waarvoor ze gebruikt werden zijn aan ouderen soms nog wel bekend maar vaak zal de jongere onderzoeker in het duister tasten. Laat me een praktisch en willekeurig voorbeeld geven. Willemijna Adriaans, de weduwe van Philip Timmermans, wil opnieuw gaan trouwen met Cornelis Verhoeven.

Wilhelmina (Willemijn/Mijntje) **ADRIAENS**, ged. te Vlierden op 02-01-1729, begr. ald. op 19-07-1803.

Op 29-4-1756 ontvangt ze een ontlastbrief van Vlierden voor Deurne, samen met haar dochter Doróthea. (Vlierden RA 29 fol. 162)

Op 1-10-1793 legt ze op verzoek van Dirk Jacobs een verklaring af over de onderhouds-plicht van een waterduiker. (Vlierden RA 33 fol. 163)

Bij haar overlijden laat ze geen goederen na.

dr. van **Gerardus** (Geverd) **ADRIAENS** alias **PETERS** en **Catharina** (Lijneke/ Catalijn) **MEULENDIJKS**.

tr. te Vlierden op 10-05-1754 **Philippus** (Philip Dirk) **TIMMERMANS**, geb. te Asten ca 1724, overl. te Vlierden op 18-07-1782, begr. ald. op 20-07-1782.

Rond 1740 heeft hij als knecht gewerkt bij Willem Tielen op een van de hoeven van Hugten onder Maarheeze. Op 25-7-1780 legt hij een verklaring af over het recht van turfsteken en heivlaggen aldaar. (Vlierden RA 32 fol. 116 vs)

otr. (2) te Vlierden op 11-11-1786, tr. op 57-jarige leeftijd ald. op 26-11-1786 **Cornelis VERHOEVEN**, geb. te Geldrop ca 1717, begr. te Vlierden op 14-10-1799.

Op zaterdag 27 december 1749 bedreigt hij met een mes in de hand de weduwe van Michiel Welten en haar dochter in hun eigen huis (RAV 29 fol. 73).

Op 11-11-1786 wordt een inventaris van zijn bezittingen gemaakt ivm zijn voorgenomen tweede huwelijk. (Vlierden RA 33 fol. 27)

Op 11-6-1799 verklaart hij op verzoek van Jan Meulendijk dat Jan Roijackers aan verzoeker op 11 april l.l. 100 vaten rogge heeft verkocht. (Vlierden RA 34 fol. 60 vs)

Uit het eerste huwelijk:

1. **Theodora** (Dorothea), ged. (rk) te Vlierden op 30-08-1754.
2. **Joannes**, ged. (rk) te Deurne op 27-12-1756.
3. **Nicolasina** (Clazijna), ged. (rk) te Vlierden op 15-04-1759.
4. **Anna**, ged. (rk) te Vlierden op 08-05-1764.
5. **Catharina**, ged. (rk) te Vlierden op 27-06-1768, begr. ald. op 26-08-1768.
6. **Joanna Maria**, ged. (rk) te Vlierden op 16-07-1769, overl. te Mierlo op 30-01-1844 op 74-jarige leeftijd.

Ze heeft uit haar eerste huwelijk nog drie kinderen in leven. Om de rechtszekerheid van deze kinderen, en van eventuele kinderen uit volgende huwelijk(en) te beschermen bij overlijden van de ouders was het gebruikelijk (en wettelijk verplicht!) dat, alvorens de weduwe of weduwnaar ging hertrouwen alle bezittingen werden geïnventariseerd. Willemijn en haar kinderen bezaten de volgende voorwerpen: een etenskast, een tafel,

een eyseren pakketel, een moespot, een gootbank, twee kisten, een teemoor, 4 tinne lepels, een bed en 2 slaaplakens, 3 stoelen, een haal, tang en een vuureyser, een lamp, 3 stoelen, een haal, tang en een vuureyser, 4 forketten en een spinnewiel. Willemijn ondertekende de akte met een kruisje. Onze stamboomonderzoeker kan met zo'n akte naar de heemkundige om zich precies te laten uitleggen waarvoor deze voorwerpen dienden, hij kan in de oudheidkamer al deze voorwerpen ook met eigen ogen bekijken en (voorzichtig) betasten. Foto's of tekeningen van deze voorwerpen zijn een welkome illustraties op die pagina's van het familieboek waar de gebruikelijke portretten of bidprentjes nog ontbreken. Maar bovendien kan deze toegevoegde informatie ook een extra verhaal vertellen over de maatschappelijke positie van het gezin, de grootte en de aard van de behuizing, het dagelijks leven etc. Een extra verhaal dat men niet vindt in de DTB-boeken en dat nu juist van námen ménsen maakt.

De stamboekonderzoeker houdt zich tamelijk intensief bezig met geboorten, huwelijken en overlijdens. Het is voor hem dan ook zeker interessant om te weten welke gebruiken in het verleden rondom deze gebeurtenissen waren. De heemkundige zal vanuit zijn vakgebied hierover het nodige kunnen vertellen terwijl de genealoog deze kennis met praktische voorbeelden kan aanvullen. Een van de gebruiken, en zelfs wettelijke bepalingen, was dat een vroedvrouw vroeger niet mocht assisteren bij een bevalling als de kraamvrouw, indien ze ongehuwd was, vooraf niet aan haar meedeelde wie de vader van het te verlossen kind was.

Martinus van TILBURG, ged. (rk) te Schijndel op 20-10-1742, overl. te Gemert op 26-10-1811 op 69-jarige leeftijd.

Hij woont voor zijn tweede huwelijk tenminste een jaar in Lierop. Vlak voor zijn tweede huwelijk vestigt hij zich te Vlierden.

Op 6-10-1773 wordt een inventaris van zijn goederen opgesteld, (Vlierden RA 31 fol. 85)

Op 6-2-1775 maakt hij met zijn vrouw zijn testament op. (Vlierden RA 31 fol. 127)

Op 6-2-1775 koopt hij van de erven Hendrik Bollen, o.a. Anthony van Leensel, voor 1550 gld. de boerderij op Brouwhuis. (Vlierden RA 22 fol. 1)

Op 6-2-1775 leent hij van Matijs Boogaarts uit Helmond 800 gld. tegen 3,75 %. (Vlierden RA 22 fol. 4 vs)

Op 8-7-1777 wordt een buitenechtelijk kind van hem geboren hetgeen grote gevolgen voor hem en zijn gezin heeft gehad. (Vlierden RA 32 fol. 2 vs t/m 14)

Op 4-8-1777 wordt inventaris van zijn bezittingen opgesteld. (Vlierden RA 32 fol. 11 vs)

Op 10-1-1778 verkoopt zijn vrouw, na verkregen toestemming van de Vlierdense schepenen, de boerderij op Brouwhuis aan zijn broer Joseph voor 250 gld. plus hypotheek, rogpacht en chijsen. (Vlierden RA 22 fol. 96)

Op 18-6-1788 lost hij zijn schuld aan Thomas Boogaarts af. (Vlierden RA 22 fol. 4 vs)
 zn. van **Antonius (Antonie) van TILBURG** (van Tilborg) en **Anna Maria van der EERDEN**, tr. (1) op 22-jarige leeftijd te Lierop op 18-02-1765 de 21-jarige **Maria WILLEMS** (Martensdr.), geb. te Lierop op 16-03-1743, overl. ald. op 27-12-1772 op 29-jarige leeftijd.

otr. (2) te Vlierden op 02-10-1773, tr. op 30-jarige leeftijd ald. op 17-10-1773.

Martinus Wilms en Joanna van Tilborg

tr. kerk te Vlierden op 17-10-1773 **Petronella DIRKS** (Jansen Dircx), geb. te Bakel ca 1745 (rk), overl. na 1787.

Woont voor haar huwelijk al vele jaren in Vlierden.

Uit het eerste huwelijk:

1. **Antonius**, landbouwer, ged. (rk) te Lierop op 25-01-1766, overl. te Vlierden op 22-11-1839 om 13.00 u. op 73-jarige leeftijd.

otr. (1) te Vlierden op 26-12-1789, tr. op 22-jarige leeftijd ald. op 10-01-1789 de 40-jarige **Hendrina Coninckx**, ged. (rk) te Vlierden op 17-10-1748, overl. ald. op 26-10-1825 op 77-jarige leeftijd.

dr. van **Paulus CONINCX** en **Helena VERLEIJSDONK** alias van der Heijden. tr. (2) op 60-jarige leeftijd te Vlierden op 12-05-1826.

Echtgenote is de 39-jarige **Petronella van den BOOMEN**, ged. (rk) te Vlierden op 28-11-1786 (get.: Joannes van Duijnhoven en Allegundis Deriks), overl. ald. op 22-03-1858 om 9.00 u. op 71-jarige leeftijd, dr. van **Franciscus** (Francis) **van den BOOMEN** en **Wilhelmina van DUINHOVEN**.

2. **Antony**, geb. te Lierop op 25-01-1766.
3. **Francis**, ged. te Lierop op 16-11-1767, begr. te Vlierden op 26-05-1773.
4. **Peter**, ged. te Lierop op 18-01-1770.
5. **Joannes**, ged. te Lierop op 13-10-1771.
6. **Anna Maria**, ged. te Lierop op 16-12-1772.

Uit het tweede huwelijk:

7. **Anna Maria**, ged. (rk) te Vlierden op 27-04-1774.
8. **Joannes**, ged. (rk) te Vlierden op 25-08-1775.
9. **Antonia**, ged. (rk) te Vlierden op 21-07-1777.
10. **Joannes**, ged. (rk) te Gemert op 07-09-1787,
overl. te Vlierden op 13-01-1867 op 79-jarige leeftijd.

tr. op 24-jarige leeftijd te Vlierden op 25-01-1812. Echtgenote is de 31-jarige **Anna** (Anneke) **SMULDERS** (Smeulders), landbouwster, ged. (rk) te Vlierden op 03-10-1780, overl. ald. op 23-03-1847 om 9.00 u. op 66-jarige leeftijd. dr. van **Gevardus** (Gefus) **SMULDERS** en **Hendrina CONINCKX**.

Kinderen:

11. **Anna**, buitenechtelijk kind.
ged. (rk) te Vlierden op 08-07-1777, dr. van **Maria DIRKS**

Zo woonde in Brouwhuis bij het gezin van Martinus van Tilburg ook de ongehuwde zuster van zijn vrouw in. Toen ze in het najaar van 1776 enige tijd ziek was sliep ze bij het echtpaar van Tilburg in bed, weliswaar volgens getuigenis van Martinus slechts aan het voeteinde maar blijkbaar voldoende dichtbij om er zwanger van te raken. Toen het moment van bevallen er was werd de vroedvrouw te hulp geroepen; toen ze kwam was het kind al twee uur geboren en een van de buurvrouwen had de pasgeborene op haar schoot. Een andere aanwezige buurvrouw vertelde haar dat het kind door haar

zwager was verwekt. De vroedvrouw weigerde echter nazorg te verlenen aan moeder en kind voordat zij zélf haar de naam van de vader had genoemd. Nog dezelfde dag bracht de vader zijn kind met een buurvrouw en de vroedvrouw naar de pastoor om het te laten dopen. Hij was blijkbaar zo bevreesd voor een donderpreek van de pastoor dat hij de moed niet had om zelf mee te gaan en bleef op een paar honderd meter afstand wachten tot de plechtigheid voorbij was.

Als men in vroeger jaren in ondertrouw ging was het in onze contreien gebruikelijk dat bij de gang naar het gemeentehuis en de pastoor het aanstaande paar, soms vanuit een hinderlaag, met ketelgerammel of geweeschoten "begeleid" werd door de vrienden van het aanstaande paar. Een overblijfsel van dit gebruik vormt wellicht de sliert blikjes achter de vertrekkende auto van het bruidspaar. Maar kunnen wij ook een concreet voorbeeld geven van een huwelijk dat met deze gewoonte gepaard ging? Ja, maar dan moest er wel eerst een ongeluk gebeuren; leest U mee in het Nieuws van de Week van 3 november 1893:

Vlierden. Heden werd door den Heer Rechter Commissaris in strafzaken te Roermond geïnstrueerd het alhier voorgevallene in den avond van den 20e oktober j.l. in de buurt van Beersdonk. Het is namelijk in deze streken gebruik wanneer zich een paar in den echt gaat begeven op den dag daarvan ten raadhuize aantekening geschiedt, vuurwapenen af te schieten ter eere van bruid en bruidegom. Plotseling ging den revolver van M.S. af waardoor H.V. in het linkerbeen werd getroffen en wel zodanig dat geneeskundige hulp moest worden ingeroepen. De kogel kon tot dusverre nog niet uit het lichaamsdeel worden verwijderd.

Martinus FRANSEN, smid, brandweerman, geb. te Vlierden op 13-02-1861

Hij is opperbrandmeester en "schroevendraaier" van de vrijwillige Vlierdense brandweer. (Nieuw Adm Arch Vlierden nr. 341)

zn. van **Gerardus (Gerard) FRANSEN** en **Hendrica MEULENDIJKS**. tr. op 32-jarige leeftijd te Vlierden op 03-11-1893 de 26-jarige **Gordina Maria VERHOIZEN**, landbouwster, geb. te Vlierden op 29-12-1866, overl. te Deurne-Vlierden op 20-01-1948 op 81-jarige leeftijd, dr. van **Peter VERHOIJSEN** en **Hendrina JACOBS**.

Uit dit huwelijk:

1. **levenloos kind**, geb. te Vlierden op 11-09-1894.
2. **levenloos kind**, geb. te Vlierden op 20-11-1896.
3. **Gerarda**, geb. te Vlierden op 19-10-1897.
4. **Hendrikus**, geb. te Vlierden op 06-11-1898, overl. ald. op 04-12-1898.
5. **levenloos kind**, geb. te Vlierden op 01-01-1900.
6. **Henricus**, geb. te Vlierden op 02-06-1901.
7. **levenloos kind**, geb. te Vlierden op 06-06-1903.
8. **Petronella**, geb. te Vlierden in juli 1904, overl. ald. op 06-08-1904.

Het ging in dit geval om de ondertrouw van Vlierdense smid Martinus Fransen alias de Smet met Gordina Maria Verhoizen. Ze trouwden op 3 november 1893 te Vlierden.

Over volksgebruiken bij overlijden en begraven in Kempen, Meierij en Peel is een aantal jaren geleden een kostelijk boek geschreven door de Eindhovenenaar Ben Janssen. Dit werk, dat verkrijgbaar is onder de titel "Luste gullie koffie?" kan ik elke genealoog en heemkundige van harte aanbevelen. Wat weten wij genealogen over volksgebruiken rond de begrafenis in de achttiende eeuw? In ieder geval moeten de uitgebreide Brabantse eet- en drinkgelagen ter gelegenheid van een begrafenis voor de protestanten, die na de vrede van Münster aan de macht kwamen, een doorn in het oog zijn geweest. Maar voor wat geld was men graag bereid het een en ander door de vingers te zien. De Deurnese boeren van de gehuchten de Heitrak, de Moosdijk, de Schelm en het Broek begroeven hun lijken in het "buitenlandse" Meijel en konden daar ongestoord hun lijkmalen houden; tot grote vreugde van de Meijelse kastelein die de maaltijden verzorgde en van de protestantse Deurnese drossaard die voor ieder lijk twee gulden en tien stuivers recognitiegeld ving. Dit was een soort afkoopsom die men moest betalen om het lijk in den vreemde te mogen gaan begraven. Uit een getuigenverklaring weten we dat bij de begrafenis van Peter van Calis op 25 juni 1788 in herberg de Keulse Kar onder Meijel de maaltijd bestond uit pottagie, vlees, lepelkost, booter en broot. Ook bij de begrafenis op 18 december 1787 van Jan Peter Klaassen werd in herberg de Zwaan in Meijel een dergelijke maaltijd genuttigd.

Ik hoop met deze voorbeelden aangetoond te hebben dat de genealoog, die zich verdiept in de gewoonten van onze voorouders rondom doop, trouwen en begraven, een grote meerwaarde kan toevoegen aan zijn onderzoek.

Pieter Koolen
Stationsstraat 25
5751 HA Deurne

POTTENBAKKERS TE DEURNE

Door de Heemkundekring Deurne is een groot aantal genealogische gegevens verzameld over Deurnese pottenbakkers en hun nageslacht. Een werkgroep heeft transcripties gemaakt van akten over deze pottenbakkers en steenovens. Hierin vindt men vele en leuke genealogische details. Publikatie hiervan zou 2 jaargangen van ons mededelingenblad vereisen: in totaal dus zo'n 200 pagina's op A5-formaat.

De gegevens zijn verkrijgbaar op diskette door f12,50 over te maken op banknummer 12.90.03.948 t.n.v. Heemkundekring H.N. Ouwerling onder vermelding van 'Pottenbakkers'.

Eindhoven begon eind vorige eeuw met een snelle industrialisatie. Een kleine stad barstte in korte tijd uit haar voegen door de snelle groei. Oud Eindhoven werd in 1920 Groot Eindhoven door de samenvoeging van Eindhoven, Woensel en Eckart, Strijp, Gestel en Blaarthem, Stratum en Tongelre. Het landelijk gebied van deze gemeenten werd en wordt in snel tempo stad. In dat proces lijkt de behoefte het verleden herkenbaar te houden door sporen na te laten afwezig.

Snelverbruikt van der Puttlyceum

De naoorlogse uitbreiding vond voornamelijk plaats op het grondgebied van het voormalige Woensel. Spoedig vestigde het r.k. schoolbestuur van OMO hier een middelbare school: het Van der Puttlyceum. De kortstondige groei en bloei van deze school zou model kunnen staan voor Eindhoven als snelverbruiker: het oude kan weg, waarna in snel tempo het nieuwe ervoor in de plaats komt. Nadat vaak eeuwenoude patronen in korte tijd zijn weggevaagd zonder enig spoor na te laten, blijkt ook het nieuwe onbestendig te zijn en snel aan vervanging toe. De school werd opgericht in 1957; in 1967 werd de eerste dependance het Eckartlyceum; in 1974 was de school even de grootste van Nederland, totdat de tweede dependance het Bisschop Bekkerscollege werd. In hetzelfde jaar startte de Internationale afdeling, die als derde dochter na overdracht aan de gemeente in 1987 onderdeel werd van de Gemeentelijk Scholengemeenschap Woensel. De jonge buurt van toen bleek inmiddels vergrijsd, en omgeven door jongere buurten allen inmiddels goed voorzien van eigen scholen. Het laatste schooljaar kende enkel eindexamen leerlingen. De laatste bijeenkomst werd gehouden in de 'Karpendonkse Hoeve'. Op 1 augustus 1991 bestond de school niet meer.

Eindhoven slokt op

Op de hoek van de Tongelresestraat en de Poeijersstraat begon Klein Tongelre; het liep door richting Stratum en Eindhoven tot aan de Goorstraat. Op de eerste hoek, waar nu een luxe brood- en banketbakkerij is gevestigd, stond de boerderij op Klein Tongelre waarvan de verkoop op 27 november 1901 werd aangekondigd. Op een oude kadastrale kaart van wat nu de wijk Doornakkers is, staat welgeteld één boerderij (A). De meeste bij de boerderij horende percelen liggen in dat gebied. De omschrijving van de eigendommen luidt: huis, boerderij, schuur, stal, bouwland, weiland, hooiland, hakhout, zigge, moeras en heide. Een klein deel van de bezittingen lag in Zesgehuchten (nu: Geldrop). Het zigge en moeras hoort bij de Kleine Dommel, de grens tussen Eindhoven (Tongelre) en Nuenen. Dit was eigendom van Joostinus Vogels en Megchelina Coolen en werd georven door dochter Catharina Vogels (+ 1881), die in 1874 was gehuwd met Johannes van Gestel. Dit eigendom wordt publiekelijk verkocht voor M. Vogels Jzn. en J. van Gestel en kinderen door notaris Mertens te Geldrop; hij biedt aan 'eene in zeer goeden staat zijnde boerderij te Klein Tongelre, ... samen groot 13.

2267 Hectaren' en 'Bouwterreinen zeer gunstig gelegen aan den Grindweg van Klein-Tongelre naar Stratum en Eindhoven. ...'. Wie nu gaat kijken aan de Tongelresestraat (de oude Grindweg), waar de ene boerderij stond, kan constateren, dat met de kwalificatie van het bouwterrein niets teveel is gezegd. Zwager Martinus Vogels boert op Urkhoven op de boerderij van zijn schoonouders, terwijl Johannes van Gestel 'de Hoeve' in eigendom heeft.

Rijd je van het begin van toenmalig Klein Tongelre naar het einde dan bereik je halverwege het drukke kruispunt met de Rondweg. Ietwat terzijde van beiden ligt nog een heel klein plekje dat rust uitstraalt als herinnering aan hoe landelijk Tongelre was. De boerderij is al zo'n 60 jaar oud en dat is heel wat in snelverbruikend Eindhoven, waar het meeste geen tijd krijgt oud te worden en waar het oude en organisch gegroeide geen waarde heeft. Vandaar zie je fietsers, auto's en voetgangers (deze laatste heel veel) op weg naar een andere kant. Sla daar rechtsaf en ga de spoorlijn onderdoor, rijd via de rotonde langs de 'Ijzeren Man', en ga de Sumatralaan in voor een bezoekje aan de Karpendonkse Hoeve en Karpendonkse Plas. Hier lagen vroeger 2 boerderijen: de ene 'de Hoeve' van Johannes van Gestel en de ander de 'Karpendonkse Hoeve' (B). De beide burens en zwagers hadden bijna alle grond in bezit tussen de Dommel, het huidige terrein van de TUE en de rioolwaterzuiveringsinstallatie aan de Van Oldenbarneveldtlaan. De boerderij 'de Hoeve' is tot 1861 in bezit van grootvader Christiaan Rovers. De ene dochter Maria Rovers, gehuwd met Gerardus de Goey bouwt omstreeks 1856 de 'Karpendonkse Hoeve' en erft dit in 1861. Haar zoon Peter de Goey wordt als schaapherder vermeld. Diens tante Anna Maria Rovers trouwt Adriaan van Gestel en overlijdt al in 1843: 2 zoontjes overlijden voor haar; dochter Hendrika wordt kloosterlinge (zuster Febrona); kleinzoon Johannes hoeft dus niet te delen. De bezittingen worden omschreven als: huis, schuur, erf, tuin, bouwland, weiland, bos, hakhout en heide. Diens kleinzoon Franciscus wordt in 1908 nog op de boerderij geboren. In 1928 verkoopt diens vader de boerderij aan de gemeente Eindhoven. Kleindochter Leny herinnert zich nog de wandelingen als kleuter met haar vader door bos en heide naar de boerderij. 'De Hoeve' is kort daarna door brand verwoest. Op de 'Karpendonkse Hoeve' woont aanvankelijk nog neef Marinus de Goey. Als ook dit deel van de erven Rovers in 1928 aan de gemeente Eindhoven verkocht wordt is het eigendom aan Van de Wijdeven. De Karpendonkse Hoeve wordt tot 1930 verhuurd aan Thomas Theunissen, daarna aan de familie Van Doornik. In 1962 begint Van Overbeek hierin het huidige restaurant, in 1973 overgenomen door Van Eeghem. Als Leny's dochter Marleen er stage loopt wordt bij moeder de belangstelling gewekt voor de familiegeschiedenis.

Antonius van Gestel, halfbroer van Johannes, trekt weg van 'de Hoeve' en begint te boeren aan de Wolvendijk, de weg van Tongelre naar Nuenen. Hij zal vrijgezel blijven. Oomzegger Antonius (* 1875 vader van Franciscus, zoon van Johannes) bouwt in 1913 een nieuwe boerderij (boerderij, erf, boomgaard, bouwland) op de Wolvendijk (nr 120) (C). Hij huwt Johanna de Rooij; alweer een erfdochter.

De boerderij aan de Loostraat (vlakbij de Wolvendijk) wordt het bedrijf van dochter

GEMEENTE TONGELRE (UIT DE GEMEENTE-ATLAS VAN J. KUYPER)

- A Klein Tongelre C Wolvendijk
B 'de Hoeve' D Loostraat

- Spoorweg.
Straat en Kanaalweg.
Bosbouw weg.
Voetpad.
Dijk.
Kort & Molen.

Dina, die trouwt met Godefridus Rovers. De ouderlijke boerderij van Godefridus ligt hiertegenover, zodat nu 2 gebroeders Rovers de beide boerderijen bewonen aan het einde van de Loostraat, vlak voor de spoorwegovergang (D). Ten behoeve van woningbouw wordt de boerderij aan de Wolvendijk in 1968 aan de gemeente Eindhoven verkocht. Het laatste blok flats vanaf het Hofke staat nu op deze grond. Aan de overzijde werd nu huis en tuin gekocht (Wolvendijk 123). Ook deze woningen stonden op de nominatie om afgebroken te worden, maar dit plan is nu van de baan. Stamhouder Emiel woont nu in het buurhuis met uitzicht op de plek waar hij en zijn zussen opgroeiden. Al deze verkopen dragen bij aan het vermogen van de 3 zonen van Antonius die priester werden.

*In het H. Misoffer der Priesters en de godvruchtige
gebeden van Parochianen, Famileleden en Vrien-
den wordt aanbevolen de Ziel van Zaliger*

DE ZEER EERW. HEER

JAN VAN GESTEL

*Geboren te Tongelre, 15 juli 1900. Achtereenvolgens
Kapelaan te Horssen (Gld.) en Oirschot en
Pastoor-Stichter der Parochiekerk van de
H. Bernadette te Spoordonk. Overleden te Oirschot
(Spoordonk) 28 juni 1956, voorzien van het
H. Oliesel.*

Hij was een priester naar Gods Hart en
bad veel voor zijn volk.

Hij bouwde de Heer een Huis en beminde
de luister van Gods Woning.

Parochianen van Spoordonk, bewaart in Uw
herinnering zijn altijd bezige zorgen voor U;
zijn goedheid, die altijd eerst aan anderen
dacht; zijn trouwe eenvoudige plichts vervul-
ling; zijn christelijke blijmoedigheid, waar-
mede hij vele levenslasten aanvaardde. Houdt
al dit mooie van hem over, als een voortdu-
rende aansporing tot een God welgevallig le-
ven.

Dierbare Heerbroers en medebroeders in
het priesterschap, gedenkt mij in Uw H. Mis-
sen.

Dierbare familieleden en parochianen, ver-
geet mij niet in Uw gebeden.

**H. BERNADETTE, WEES ZIJN
VOORSpraak**

DAT HIJ RUSTE IN VREDE !

Eén werd bouwpastoor te Spoor-
donk onder Oirschot, zijn broer
volgde hem op: en zo gebeurde
het dat het verdwijnen van het
ene landelijk gebied bijdroeg aan
het versterken van het andere.

Van Gestel

Vanaf 1970 was ik verbonden
aan het Van der Puttlyceum te
Eindhoven. In het laatste jaar
met enkel eindexamenleerlingen
had ik veel vrij en begon op het
Streekarchief Regio Eindhoven
naamgenoten te verzamelen te
beginnen in Tongelre in 1811.

Door gebruik te maken van de
computer was ik in de gelegen-
heid in vrij korte tijd veel gege-
vens te verzamelen zonder het
overzicht te verliezen. Gegevens
verstrekken aan anderen levert
ook mij gegevens op. Daardoor
kan ik nu een redelijk beeld
schetsen van van Gestel's. Er is
zowel in Nederland als in België
een groot aantal familie's uit ver-
schillende Gestel's.

Zelf woon ik te Eindhoven in Gestel maar stam van een kleine familie uit de buurt-
schap Valkenberg onder Gilze. Uit Gilze stamt ook een andere grote familie van
Gestel.

Geen enkele aanwijzing heb ik dat het Eindhovense Gestel tot een familienaam van Gestel geleid heeft.

In oost-Brabant horen de meeste van Gestel's tot enkele families uit Berlicum bij Sint-Michielsgestel. Hendrik Hendrickse van Gestel is de stamvader van de meeste naamgenoten hier. Zijn zoon Dirk (* 1725) vertrekt rond 1750 van Berlicum naar Nederwetten, van waaruit de familie uitzwermt over het platteland (Tongelre, Geldrop, Someren, Asten, Deurne, landelijk Woensel). Eind 19e eeuw biedt de industrie werk en wordt het platteland goeddeels verlaten: Stratum en Woensel worden bevolkt. Dirks jongste kleinzoon Adriaan (* 1807) is landbouwer in Tongelre. Zijn nazaten houden het 't langst vol: in 1968 wordt de laatste eigendom aan de gemeente Eindhoven overgedragen. In deze tak wordt 4 generaties lang de naam slechts via één zoon doorgegeven. Dat zij steeds met erfdochters trouwen is u wel duidelijk geworden.

Stamreeks (I t/m III) en genealogie van Gestel

I Hendrik Hendrickse van Gestel.

X (1) Berlicum 6-6-1700 Maria Peters van den Bogert.

X (2) Berlicum 20-1-1725 Antonia Dirckx van den Ecker.

II Theodorus (Dirk) Hendrik van Gestel, ≈ Berlicum 27-12-1725.

X Nederwetten 1-2-1749 Elizabeth Arnold Habraken, * Nederwetten.

III Hendrik van Gestel, ≈ Nuenen 8-2-1764, + Tongelre 10-11-1852.

X Christina Godefridus Habraken, + 27-6-1815.

IV Adriaan van Gestel, landbouwer,

* Tongelre 17.03.1807, + Tongelre 28.12.1888.

X (1) Tongelre 01.02.1837 Anna Maria Rovers,
landbouwster, * Tongelre 23.02.1811, + Tongelre 25.09.1843,
dochter van Christianus Rovers en Johanna Rovers.

1 Christiaan van Gestel, * Tongelre 19.11.1837, + Tongelre 06.03.1839.

2 Johannes van Gestel, * Tongelre 09.01.1839, volgt V.

3 Christiaan van Gestel, * Tongelre 27.09.1840, + Tongelre 12.08.1843.

4 Hendrika van Gestel (zuster Febrona),

kloosterling, * Tongelre 07.03.1842, + Diessen 01.11.1924.

X (2) Tongelre 30.01.1851 Helena de Louw, landbouwster en dienstmaagd,
* Nuenen 06.10.1809, + Tongelre 07.05.1888,
dochter van Judocus (Johannes) de Louw en Maria van Nuenen.

5 Antonie van Gestel, landbouwer, woont Wolvendijk 2,

* Tongelre 31.10.1854, + Eindhoven 10.01.1922.

V Johannes van Gestel, landbouwer, * Tongelre 09.01.1839, + 22.02.1910.

X Tongelre 05.02.1874 Catharina Vogels, landbouwer,

- * Nuenen 20.10.1843, + Tongelre 31.03.1881,
dochter van Joostinus Vogels en Megchelina Coolen.
- 1 Antonius Josephus van Gestel, * Tongelre 14.09.1875, volgt VI.
- 2 Megchelina van Gestel,
* Tongelre 13.10.1878, + Eindhoven 09.01.1938

- VI Antonius Josephus van Gestel, landbouwer,
* Tongelre 14.09.1875, + Eindhoven 11.12.1946
- X Tongelre 04.05.1899 Johanna Maria de Rooij,
landbouwer, * Aalst 28.10.1867, + Eindhoven 02.06.1939,
dochter van Arnoldus de Rooij en Hendrika van den Boomen.
- 1 Johannes (Jan) van Gestel,
* Tongelre 15.07.1900, + 28.06.1956.
kapelaan te Horssen en Oirschot, pastoor te Spoorndonk,
- 2 Arnoldus van Gestel,
* Tongelre 20.08.1902, + Tongelre 23.06.1904.
- 3 Carolus van Gestel, * 24.07.1903,
pastoor te Nijnsel, + Tilburg 15.01.1968.
- 4 Arnoldina Johanna van Gestel, * Tongelre 10.12.1904, volgt VII-a.
- 5 Henricus Josephus van Gestel, * Tongelre 01.03.1906,
pastoor te Spoorndonk, + Spoorndonk 06.01.1978.
- 6 Franciscus van Gestel, * Tongelre 01.12.1908, volgt VII-b.

- VII-a Arnoldina Johanna van Gestel,
* Tongelre 10.12.1904, + Eindhoven 11.03.1993.
- X 21.09.1933 Godefridus Johannes Rovers,
* 19.08.1905, + Tongelre 07.03.1974.
o.a. Theo Rovers

- VII-b Franciscus van Gestel, * Tongelre 01.12.1908, + Eindhoven 14.12.1991.
- X Udenhout 03.07.1934 Anna Maria Veroude,
* Berkel 11.02.1900, + Eindhoven 19.11.1969.
- 1 Helena Maria Antoinetta Emberta van Gestel (Leny) volgt VIII-a
- 2 Maria Antoinette Mechelina van Gestel (Mia)
maatschappelijk werkster,
* Eindhoven 20.02.1938 X W Linders, woont Overloon.
- 3 Embertus Antonius Carolus Henricus van Gestel (Emiel),
volgt VIII-b.
- 4 Antoinetta Godefrida Francisca van Gestel (Antoinet),
maatschappelijk werkster, * Eindhoven 13.11.1940,
X J. de Bont, woont Udenhout.
- 5 Anna Maria Helena Antonetta van Gestel (Anny), kleuterleidster,
* Eindhoven 01.01.1942 X C. Luykx, woont Deurne.

VIII-a Helena Maria Antoinetta Emberta (Leny) van Gestel, diëtiste,

* Eindhoven 22.01.1937, dochter van VII-b.

X Theodorus Lambertus Willibrordus Maria (Theo) Kruijsen, leraar,

* Valkenswaard 03.11.1938, woont Geulle,

zoon van Herman Kruijsen en Antonetta Westerlaken.

2 Maria Helena Antoinetta Anna (Marleen) Kruijsen,

studente MHS, * Eindhoven 22.03.1972.

VIII-a Embertus Antonius Carolus Henricus van Gestel (Emiel), leraar,

* Eindhoven 23.08.1939, woont Tongelre

X Maria Catharina E.C. (Mieke) de Bont,

1 Robbert Frits Piet van Gestel, * 08.02.1970.

2 Paul Emile Antoine van Gestel, * 27.12.1973.

Toon van Gestel (eindredacteur) in samenwerking met

Leny Kruijsen-van Gestel

Essendijk 9 6243 BH Geulle

MET DE HOED IN DE HAND ...

In tegenstelling tot wat sommige schrijvers suggereren, hebben de Eindhovense hoedenmakers eeuwenlang alleen geproduceerd voor de behoefte van de stad en de wijde regio. Dat veranderde pas nadat de Franse troepen op het einde van de 18e eeuw de Zuidelijke Nederlanden hadden veroverd. Omdat de Fransen de buitengrenzen sloten, braken toen daar voor de hoedenindustrie slechte tijden aan, want die was plotseling afgesneden van haar belangrijke exportmarkten.

Terwijl de bedrijven, die beroemd waren om hun "Brabantse hoeden", voor een belangrijk deel kwamen stil te liggen, besloten enkele Zuidnederlandse hoedenmakers de verdere ontwikkelingen niet af te wachten, maar te verhuizen.

Omdat zij naar Eindhoven trokken en niet naar voor de hoedenindustrie belangrijkere steden als 's-Hertogenbosch en Breda, zouden we kunnen veronderstellen, dat zij Eindhovenaren van geboorte zijn geweest. Zij brachten hun vakmanschap mee en vonden in Eindhoven alles wat verder nog nodig was om een Brabantse hoed te maken. Dank zij de grote behoefte die in de Noordelijke Nederlanden aan dit hoofddeksel bestond, werd de nieuwe Eindhovense hoed in korte tijd bekend tot ver buiten het oude afzetgebied. De opbloei van de hoedenindustrie was begonnen.

Die opbloei werd nog bevorderd door de afschaffing van de ambachtsgilden in 1798. Niet langer was het zo, dat de iemand pas een hoedenmakerij kon oprichten nadat hij binnen het gilde de fasen van leerling en gezel had doorlopen en door het maken van een proefstuk zijn bekwaamheid had aangetoond. Voortaan mocht iedereen een hoedenmakerij beginnen en van die mogelijkheid werd gretig gebruik gemaakt. In de volgende jaren beleefde de Eindhovense hoedenindustrie een korte periode van grote bloei.

Helaas was het niet alles pais en vree. De Zuidnederlandse hoedenmakers hadden behalve hun vakbekwaamheid ook hun vakorganisatie meegebracht. Deze zgn. ziekenbus streed met grote inzet voor de belangen van zijn leden, niet alleen tegen de werkgevers, maar ook tegen niet aangesloten hoedenmakers. En dat betekende al direct een heleboel arbeidsonrust, die in de loop van de jaren zeker niet afnam. Een staking die in 1810 werd uitgeroepen - de zoveelste - werd het begin van de teruggang. Mede door de politieke situatie - de annexatie van het koninkrijk Holland door het Franse keizerrijk - slaagden de fabrieken er daarna niet meer in het oude produktieniveau te bereiken. Ook niet in latere tijd toen de rust weer was hersteld. Want de Eindhovense hoed mocht kwalitatief nog steeds van hoog niveau zijn, voor wat betreft de uitvoering begon hij langzamerhand toch wel achter te lopen op de produkten uit bekende mode-centra als Parijs, Londen en Brussel. De klanten kozen daarom steeds meer voor een buitenlandse viltten hoed, of voor een van de nieuwe hoofddekseis: de zijden hoed f de pet.

De zijden-hoedenproduktie werd in Eindhoven pas omstreeks 1830 ter hand genomen. Van de 23 hoedenfabrieken die in 1810 in bedrijf waren, waren er toen nog tien over. Het nieuwe hoofddekseis zou daarna voor de Eindhovense hoedenindustrie verhoudingsgewijs steeds belangrijker worden, maar de hoedenindustrie zou nooit meer de omvang krijgen die ze de jaren ervoor had gehad.

Van de tien genoemde fabrieken waren er twee van de familie Spoorenberg. De oudste was eigendom van de Weduwe C. Spoorenberg; de tweede van haar oudste zoon.

De weduwe C. Spoorenberg heette met haar meisjesnaam Maria Machtildis Pijpers. Zij was in 1763 geboren als dochter van een koperslager en brandspuitenmaker. Nadat zij op 24-jarige leeftijd in het huwelijk was getreden met de zeven jaar oudere looier Cornelius Spoorenberg, had zij elf kinderen van hem gekregen. Toen haar man in 1802 overleed, waren er daarvan nog negen in leven; de oudste was toen bijna vijftien jaar en de jongste nog slecht enkele maanden oud.

Maria Mechtildis ging niet bij de pakken neerzitten, maar zette aanvankelijk het bedrijf van haar man voort. Dat was gevestigd in het pand "De Leeren Broek" aan de Demer. Een erg florerend bedrijf zal het niet zijn geweest, want de leerindustrie maakte in die jaren door de teruggang van de schoenenindustrie slechte tijden door. Veel beter ging het in de Eindhovense hoedenindustrie, die juist haar grootste bloei bereikte. Het ehoeft ons dan ook niet te verwonderen, dat Maria Machtildis besloot om ook in deze tak van nijverheid haar geluk eens te beproeven. Tussen 1806 en 1809 begon zij naast haar leerlooierij met een hoedenmakerij. Zoals we zagen was daar niet veel voor nodig. Met een goede hoedenmaker, een werkplek waar de man kon staan en wat gereedschappen, was het al schoon bekeken.

Enkele kinderen werden ook hoedenmaker, andere kozen voor het leerlooiersvak. Toen de zoons oud genoeg waren gingen zij hun eigen weg. Als eerste stichtte de oudste zoon Hendrikus een hoedenmakerij. Na zijn dood zou dit bedrijf worden voortgezet door zijn zoon Cornelis Johannes, die het in 1873 liquideerde. De tweede zoon, Jacobus Hubertus, begon in Helmond een hoedenmakerij. Maar enige tijd nadat hij er was getrouwd met Petronella Sanders, de weduwe van Jacobus van Asten, die kruidenier-

ster was in "Het Schaapje van 1805", besloot ook hij zijn bedrijf te liquideren en werd hij kruidenier.

Tenslotte nam de jongste zoon Cornelis Hubertus de hoedenfabriek van Arn. Zeegers op het Eindhovense Stratumseind over. Hij volgde het gebruik om de familienaam van zijn vrouw in de firmanaam tot uitdrukking te brengen en werkte onder de handelsnaam Spoorenberg-van der Loo.

Na het vertrek van haar zoons zette Maria Machtildis het bedrijf voort, daarbij gesteund door haar dochters Aldegundis Catharina en Maria Mechtildis. Toen zij in 1845 op ruim 82-jarige leeftijd overleed, liet zij haar fabriek aan deze twee ongehuwde dochters na. Gezien haar leeftijd mogen wij aannemen, dat zij de dagelijkse leiding al lang daarvoor aan haar oudste dochter zal hebben overgelaten. Die zette het bedrijf ook voort. In 1858 verkocht zij het fabrieksgebouw aan haar jongste broer; bij de verkoop werd bepaald, dat de koopsom pas na haar dood behoefde te worden betaald en dat Aldegundis Catharina tot haar dood het vruchtgebruik behield. Tot het laatst bleef zij hoedenfabrikante. Zij overleed in 1863. In haar testament bepaalde zij, dat haar kist bij de begrafenis gedragen moest worden door haar werklieden.

De inmiddels 61-jarige Cornelis Hubertus zette het bedrijf hierna voort. Hij heeft het plan gehad het ouderlijk bedrijf op de Demer en dat van zichzelf te combineren, maar heeft dit idee niet uitgevoerd. Na zijn dood in 1872 kwam de fabriek op het Stratumseind in bezit van zijn zoon Johannes Hubertus. Diens enige dochter uit zijn huwelijk met Antonia Maria Christina van der Aa trouwde met Jacobus Franciscus Petrus Michel, die het bedrijf overnam. Na diens dood in 1912 zette zijn vrouw het bedrijf voort, tot haar zoon Jan oud genoeg was om die taak over te nemen. Omdat zijn broer Anton de hoedenwinkel overnam, begon Jan een nieuwe winkel onder zijn eigen naam. De fabriek zou tot in het begin van de jaren zeventig blijven bestaan.

Het ouderlijk bedrijf kwam na de dood van Cornelis Hubertus in bezit van zijn zoon Cornelis Adrianus Hubertus, die bedrijfsleider was van de fabriek op de Demer en onder de naam Spoorenberg-Schutjes nog een hoeden- en schoenenwinkel exploiteerde aan de Nieuwstraat. Hij verplaatste zijn winkel naar de Demer en bouwde in 1881 achter de hoedenfabriek een nieuwe fabriek die met haar front aan de Emmasingel kwam te liggen. In hetzelfde decennium slaagde hij er in van het Rijk enkele orders te bemachtigen voor de levering van helmhoeden aan het leger in Nederlands Oost-Indië. Hierdoor en omdat hij in 1896 al meer dan 25 jaar livreihoeden had gefabriceerd voor het hof, kreeg hij dat jaar het recht zich hofleverancier te noemen. Omdat verdere helmenorders uitbleven, zou de nieuwe fabriek op de duur al te royaal blijken. Terwijl de zolder in gebruik bleef als atelier en opslagplaats voor de oude hoedenfabriek, werd de rest verbouwd tot twee woningen.

Intussen had zijn enige zoon Cornelis Adrianus Maria de bedrijfsvoering al enige tijd overgenomen. Toen deze korte tijd na zijn vader eveneens overleed zette zijn vrouw het bedrijf voort. In 1930 liet zij aan de Demer een nieuw winkelpand bouwen. De handelsnaam van de winkel werd daarna omgedoopt van Spoorenberg-Schutjes in Jan Spoorenberg. Tegelijk werd het assortiment dat tot dan uit hoofddeksels en ruwe levertraan had bestaan, uitgebreid tot het hele herenmode-kleinvak, terwijl de verkoop

van levertraan werd gestaakt.

Het nieuwe pand zou slechts kort bestaan. Tijdens het bombardement van de Philipsfabrieken op 6 december 1942 werden zowel het pand aan de Demer als de daar achtergelegen fabriek en het pand aan de Emmasingel geheel verwoest. De hoedenmakerij werd al spoedig opnieuw geopend in een werkplaats aan de Merellaan. Grondstoffen waren er inmiddels geen meer te krijgen, maar bij inlevering van twee oude hoeden, kon van de gebruikte materialen een nieuwe worden gemaakt. Het bedrijfje bleef bestaan tot de bevrijding van Eindhoven in september in 1944. Daarna werd het gesloten, omdat de verbinding met de klanten in het noorden verbroken was.

In 1949 werd de oude fabriek opnieuw tot leven gewekt. Zoon Johannes Cornelis Maria nam de slapende fabriek over, waarna de oude Wed. C. Spoorenberg & Zn werd omgedoopt in de N.V. Jan Spoorenberg. De nieuwe fabriek werd gevestigd op de eerste en tweede verdieping van een Brandmeester-sigarenfabriek aan de Van Kinsgenstraat. In 1951 werd de 10.000e hoge hoed aangeboden aan burgemeester mr. H.A.M.T. Kolfshoten. Met name door de overname van een Belgisch bedrijf werd de produktie niet langer alleen in Nederland afgezet, maar werd een groot deel geëxporteerd, zowel naar andere Europese landen, als naar Noord- en Zuid-Amerika. Toen de eigenaar van het fabriekspand de ruimte zelf weer nodig had, verhuisde de hoedenfabriek in 1965 naar een voormalige machinefabriek aan de Tongelresestraat. Vier jaar later werd het bedrijf daar vrijwel geheel verwoest tijdens de brand van de Karel I-sigarenfabriek. Enkele weken later werd een nieuwe fabrieksruimte gevonden aan de Eindhovense Bachlaan. Gedwongen door de loonkostenontwikkeling, die zwaar op het bedrijf drukte omdat de produkten nog voor een groot deel met de hand werden gemaakt, en de dalende koersen van de dollar en pond, moest het bedrijf daar ultimo 1974 de poorten sluiten.

In het onderstaande staatje is het gezin van de Weduwe C.Spoorenberg volledig uitgewerkt; van de volgende generaties zijn alleen de hoedenfabrikanten opgenomen.

- I Cornelius, gedoopt te Eindhoven op 21 december 1756, leerlooier, begraven te Eindhoven op 8 juni 1802; hij trouwde te Eindhoven (RK) op 28 januari 1787 met Maria Machtildis Pijpers, geboren te Eindhoven op 5 augustus 1763, oprichtster hoedenfabriek Wed.C.Spoorenberg & Zn, overleden te Eindhoven op 6 december 1845, dochter van Jacobus, brandspuitenmaker, en Anna Elisabeth van Stratum.

Hieruit:

1. Hendrikus, volgt IIa
2. Jacobus Hubertus, volgt IIb
3. Antonius Hubertus, gedoopt te Eindhoven op 8 februari 1790, vestigde zich in 1814 in Helmond, leerlooier, overleden te Helmond op 17 juni 1847, hij trouwde (1) te Helmond op 30 april 1814 met Judoca Sanders, gedoopt te Helmond op 2 juni 1780 en aldaar overleden op 13 april 1822, dochter van Egidius, smid en ijzerhandelaar, en Anna Maria Scheepers en (2) te Aarle Rixtel op 13 mei 1824 met Henrica Ceelen, gedoopt te Aarle Rixtel op 29

- oktober 1798 en overleden te Helmond op 16 mei 1877, dochter van Willem, herbergier, en Petronella van Asten.
4. Josephus, gedoopt te Eindhoven op 29 april 1791 en aldaar begraven op 20 augustus 1795
 5. Johanna Elisabeth, gedoopt te Eindhoven op 28 juli 1792 en aldaar overleden op 30 mei 1840; zij trouwde te Eindhoven op 2 september 1826 met Adrianus Johannes van Dijck, eerder gehuwd met Maria Elisabeth van Bree, gedoopt te Eindhoven op 12 juni 1787, fabrikant in wollen, linnen en katoenen stoffen en blauwverver, overleden te Eindhoven op 22 februari 1853, zoon van Godefridus, meester drapenier, en Johanna Cornelia van Heck.
 6. Joannes Arnoldus, gedoopt te Eindhoven op 25 oktober 1793, leerlooier en winkelier, overleden te Gestel op 23 juli 1837; hij trouwde (1) te Gestel op 30 juni 1823 met Petronella van de Rijt, gedoopt te Gestel op 21 september 1800 en aldaar overleden op 28 april 1833, dochter van Theodorus, winkelier, en Anna Catharina van Gennep, en (2) te Gestel op 7 mei 1834 met Petronella van de Rijt, geboren te Oerle op 28 april 1810 na de dood van Johannes Arnoldus hertrouwde zij met Adrianus van Glabbeek, overleden te Gestel op 14 november 1887, dochter van Johannes en Petronella Bogaers.
 7. Aldegundis Catharina, gedoopt te Eindhoven op 2 april 1795, hoedenfabrikante en winkelierster onder de firmanaam Wed. C. Spoorenberg & Zn., geestelijke moeder van de zusters van de 3e orde van St. Franciscus te Eindhoven, overleden te Eindhoven op 2 april 1863.
 8. Josephus Hubertus, gedoopt te Eindhoven op 5 maart 1797, in 1815 vrijwilliger lichte dragonders, deserteert in 1816 uit het dragonderkorps in Zaltbommel, overlijdt als huzaar van het 6e regiment, 5e compagnie op 14 september 1822 in Brussel in de garnizoensziekenzaal aan hersenontsteking.
 9. Maria Mechtildis, gedoopt te Eindhoven op 20 juni 1798, in 1863 zonder beroep, lid van de 3e orde van St. Franciscus, overleden te Eindhoven op 3 januari 1865.
 - 10 Maria Catharina, gedoopt te Eindhoven op 2 november 1799 en aldaar begraven op 16 oktober 1801.
 - 11 Cornelius Hubertus, volgt IIc
- IIa Hendrikus, gedoopt te Eindhoven op 29 oktober 1787, hoedenfabrikant, zeepzieder, vernisbereider, 31 jaar kerkmeester en sinds 1850 lid van de conferentie van de H. Vincentius, overleden te Eindhoven op 18 juni 1853; hij trouwde te Eindhoven op 29 oktober 1826 met Catharina Elisabeth Smits, gedoopt te Eindhoven op 17 december 1788, in 1857 hoedenfabrikante, overleden te Eindhoven op 25 januari 1857, dochter van Johannes, bakker, en Petronella Hoeben.

Hieruit:

1. Cornelis Johannes, volgt IIIa

IIb Jacobus Hubertus, gedoopt te Eindhoven op 26 oktober 1788, aanvankelijk hoedenfabrikant in Helmond, later kruidenier, overleden te Helmond op 26 juni 1843; hij trouwde te Helmond op 29 november 1822 met Petronella Sanders, weduwe van Jacobus van Asten, gedoopt te Helmond op 12 maart 1789, bij haar huwelijk kruidenierster in 'Het Schaapje van 1805', overleden te Helmond op 21 juli 1832, dochter van Egidius, smid en ijzerhandelaar, en Anna Maria Scheepers.

IIc Cornelius Hubertus, gedoopt te Eindhoven op 6 februari 1802, hoedenfabrikant onder de firmanaam Spoorenberg-Van der Loo, nam van zijn zuster het ouderlijk bedrijf Wed. C.Spoorenberg & Zn over, overleden te Eindhoven op 19 februari 1872; hij trouwde te Eindhoven op 17 april 1834 met Maria Catharina van de Loo, gedoopt te Eindhoven op 25 februari 1807 en aldaar overleden op 6 november 1850, dochter van Johannes, fabrikant, en Josina van der Schoot. Hieruit:

1. Cornelis Adrianus Hubertus, volgt IIIb

2. Johannes Hubertus, volgt IIIc

IIIa Cornelis Johannes, geboren te Eindhoven op 17 april 1830, aanvankelijk nog hoedenfabrikant, later alleen zeep- en zoutzieder, overleden te Eindhoven op 7 december 1904; hij trouwde te Eindhoven op 29 oktober 1863 met Maria Isabella van den Bichelaer, geboren te Eindhoven op 30 september 1832 en aldaar overleden op 1 januari 1920, dochter van Franciscus Antonius Stephanus, postillon, societeitshouder, en Francisca Verhees.

IIIb Cornelis Adrianus Hubertus, geboren te Eindhoven op 29 september 1838, hoedenfabrikant onder de firmanaam Wed. C.Spoorenberg & Zn en winkelier onder Spoorenberg-Schutjes, overleden te Eindhoven op 4 oktober 1928; hij trouwde te Eindhoven op 6 juni 1864 met Christina Maria Schutjes, geboren te Eindhoven op 7 april 1838 en aldaar overleden op 4 januari 1921, dochter van Gerardus, koopman, en Hendrina van Bree. Hieruit o.m.

1. Christianus Johannes Maria, zie IVa

IIIc Johannes Hubertus, geboren te Eindhoven op 24 februari 1842, hoedenfabrikant onder de firmanaam Spoorenberg van der Loo, overleden te Eindhoven op 17 juli 1911; hij trouwde te Eindhoven op 12 mei 1864 met Antonia Maria Christina van der Aa, geboren te Eindhoven op 8 maart 1840 en aldaar overleden op 22 oktober 1900, dochter van Adrianus, postillon, in 1850 herbergier, en Antonia van Haperen. Hieruit o.m.

1. Maria Catharina Antonia, zie IVb

Wanneer we het over heemkunde hebben, zijn er vele aspecten, waar we ons mee bezig kunnen houden. Niet alleen het oude, maar ook het nieuwe in ons heem verdient onze aandacht. Immers in het verleden ligt het heden en in het nu, wat worden zal. Er is onze binding met een bepaalde plaats of plek, b.v. waar we geboren zijn, of beter, waar onze wortels liggen. Misschien is dit gevoel, zonder dat we het ons bewust zijn, toch aanwezig. Het wordt dikwijls naarmate we ouder worden steeds sterker. We zien dit dan ook bij genealogische dagen aan de overweldigende belangstelling. Maar ook de overvolle studiezalen in streek- en rijksarchieven getuigen ervan, dat men in geschiedenis geïnteresseerd is.

Het is ook buitengewoon belangrijk om te weten, dat niet alleen de mens deze gebondenheid voelt, maar dat dit ook in de dierenwereld voorkomt. Een goed voorbeeld zijn vogels: elk jaar immers komen deze weer terug naar de plaats, waar ze de vorige jaren hun nest hadden.

Ons heem is het zinnebeeld en de uitdrukking van onze plaats en gebondenheid in deze wereld. Heemkunde beoefening is veelzijdig: we zouden kunnen beginnen bij de schepping of bij Adam en Eva. We houden het echter bij de prehistorie. Door opgravingen en onderzoeken, zoals van grafheuvels en van andere sporen van bewoning zowel uit de voor- als nachristelijke tijd, krijgt dit vorm. We noemen dit archeologie en op deze manier kunnen we de geschiedenis van het mensdom aflezen.

Daarna komt de historie met de vele monumenten uit het verleden: met kastelen, kerken, verdedigingswerken en boerderijen.

Daarnaast kennen we volksliederen en dansen; sagen en legenden over kaboutermennkes, dwaallichtjes, spoken, duivels en katten, die vooral in de Kempen veelvuldig voorkwamen. We denken nog aan volkskunst en klederdrachten, oude ambachten en devotionalia.

Verder nog de genealogie of familiekunde, welke ook zeer belangrijk is. Zonder kennis over de mensen, die er woonden is immers de geschiedenis van een streek, stad of dorp onmogelijk te begrijpen. Mannen en vrouwen en hun families maakten toch deze geschiedenis.

Heemkunde is ook belangstelling voor de natuur en al wat daarin leeft, zoals planten en hun bloemen, vogels en insekten. Dat alles draagt bij tot de verdieping der kennis van ons eigen land en volk. Joost van den Vondel zei immers al: 'De liefde tot zijn land is een ieder aangeboren'.

Hoe leren wij het verleden kennen? B.v. door lid te worden van een heemkundekring of van een historische vereniging, door het bezoeken van tentoonstellingen, van b.v. openluchtmusea, heemkamers en van een landbouwmuseum, waar vele voorwerpen, die door onze voorouders gebruikt werden nog aanwezig zijn.

We bezoeken een streek- of rijksarchief als we er dieper op in willen gaan. Geschreven bronnen beginnen echter pas na 800 A.D. De oudste zijn veelal in de vorm van een handschrift of miniatuur. Deze komen uit abdijen en kloosters, omdat alleen monniken konden lezen en schrijven.

Na het concilie van Trente (1545-1563) komen er parochieregisters in de vorm van DTB's: doop-, trouw- en begraafboeken. Later verschijnen er notariële akten en worden er cijsboeken gebruikt. In 1832 wordt een kadaster ingesteld voor het vastleggen van perceelsgrenzen.

Om u te laten kennis maken met verschillende vormen van heemkunde zouden wij u graag meenemen door een oerbrabants dorp en u wijzen op de vele overblijfselen uit het verleden, die hier nog aanwezig zijn. U heeft het natuurlijk al begrepen, chauvinistisch als we zijn, kozen we natuurlijk Oirschot als voorbeeld. Jammer genoeg ontbreekt hiervoor tijd en ruimte. Maar wie weet gebeurt dit nog wel eens bij een andere gelegenheid. Hebt u belangstelling om Oirschot te bezoeken dan zijn wij altijd en graag bereid een rondleiding te verzorgen door

OIRSCHOT, HET SCHÔNSTE DORP VAN BRABANT.

Th. en M. Schreurs-Janssen

Helpad 4

5688 BV Oirschot

04997-71986

NATURE OR NURTURE BIJ DE FAMILIE VAN TURNHOUT

Of menselijke eigenschappen (muzikaliteit b.v.) verorven worden via de genen, dan wel verworven via voeding, opvoeding, omgeving en cultuur is een oude en oudbakken maar niet minder actuele vraag. Francis Galton (1822-1911) was genealoog en een groot en universeel geleerde aan het einde van de vorige eeuw. Hij ontdekte de vingerafdruk als uniek persoonskenmerk, ontwierp het toestel om de normale verdeling aan

Door een luxe probleem van de redactie zult u tot september moeten wachten op het vervolg! Meer copy kregen we binnen, dan wij verwerken konden. Dank daarvoor! En geduld a.u.b.!

CURSUS OUD SCHRIFT

De Gemeentelijke Archiefdienst Helmond organiseert in het najaar weer een cursus Oud Schrift voor beginners. De cursus bestaat uit tien bijeenkomsten en wordt gegeven van 26 september tot 12 december 1995 op dinsdagavond van 19.30 uur tot 21.30 uur in het gebouw van de Gemeentelijke Archiefdienst te Helmond. De kosten bedragen f 105,-- inclusief lesmateriaal, de syllabus "Lezen in Brabantse bronnen" en koffie/thee. Indien u al in het bezit bent van het boek "Lezen in Brabantse bronnen" kost het slechts f 80,--.

De inschrijftermijn loopt tot 11 september 1995.

Inlichtingen: Gemeentelijke Archiefdienst Helmond,

Molenstraat 121, 5701 KB Helmond, 04920-49555. Na 10 oktober 0492-549555.

BESTUUR

Voorzitter

Dhr. H.A. Hilhorst Pater Vogelstraat 9 5741 JE Beek en Donk 04929-62294

Vice-voorzitter

Dhr. M.J.H. v. Dooremolen Zagwijnstraat 8 5654 KJ Eindhoven 040-519340

1e Secretaris

Mw. M.J. Wassink Veluwehof 9 5709 KH Helmond 04920-18241

2e Secretaris

Dhr. K. van der Tak Thomas à Kempislaan 20 5643 NT Eindhoven 040-115345

Penningmeester

Dhr. P. Dalmaijer Biezenweg 1 5651 AC Eindhoven 040-512611

Informatie en promotie (DIP), afgevaardigde

Dhr. A.W.J.M. v. Gestel prins Alexanderstraat 16 5616 BL Eindhoven 040-524598

Lid

Dhr. J. Spoorenberg Pauwlaan 15 5613 CG Eindhoven 040-432693

plv. Afgevaardigde

Mw. M. de Keijzer-van Tuyl Gaspeldoornlaan 32 5552 GC Valkenswaard 04902-47244

CALS (Coördinator Afdeling Leden Service)

Dhr. W. v. Stek J. Steenstraat 10 5684 AK Best 04998-96244

Werkgroep Contactavond:

Dhr. P.A.M. van der Helm Losweg 49 5663 AS Geldrop 040-863502

Dhr. A.H. Körmeling Ruwenberg 6 5653 PV Eindhoven 040-528716

Dhr. W. van Stek J. Steenstraat 10 5684 AK Best 04998-96244

Opvang nieuwe leden:

Dhr. J. Schaap Bovenhei 81 5508 VA Veldhoven 040-544690

Dhr. L.A.J. Venverloot Heike 36 5508 PB Veldhoven 040-544121

Redactie Afdelingstijdschrift:

Toon van Gestel

(eindredactie) prins Alexanderstraat 16 5616 BL Eindhoven 040-524598

Hugo Schaap Reaalfhof 9 5551 VR Dommelen 04902-19299

Henk Unij Taunus 1 5706 PC Helmond 04920-27221

Marjon Wassink Veluwehof 9 5709 KH Helmond 04920-18241

Afdelingskascommissie

Dhr. C. van der Enden, dhr. W. Rietbergen en dhr. F.H.T.M. van de Laar.

Computergenealogie

Dhr. S. Aldenhuijsen Vaanakker 41 5731 JR Mierlo 04927-62184

Dhr. B. Bal Charentelaan 11 5627 NJ Eindhoven 040-483626

Dhr. H.A. Hilhorst Pater Vogelstraat 9 5741 JE Beek en Donk 04929-62294

Dhr. F. Moubis Tabakstraat 24a 4561 HW Hulst 01140-19529

Dhr. J. Sjouken Schoenmakerstraat 24 5612 AD Eindhoven 040-462529

Dhr. W. van Stek J. Steenstraat 10 5684 AK Best 04998-96244

Afz. NGV-Kempen/Peelland
Ohr. K. van der Tak
Thomas à Kempislaan 20
5643 NT Eindhoven

PORT BETAALD
EINDHOVEN
PORT PAYÉ
EINDHOVEN